

OPONETSKÝ POSUDOK

Habilitačnej práce: **Vybrané faktory kariérového vývinu žiakov nižšieho a vyššieho stupňa sekundárneho vzdelávania**

Autor: PhDr. Viktor Gatial, PhD

1. Aktuálnosť zvolenej témy

Biodrom človeka je a bola vždy téma životnej veľkosti a dôležitosti. Kariérový vývin je časťou tejto cesty životom. Správne sa rozhodnúť vo veku, keď ešte človek nemá skúsenosti a znalosti o svete a jeho dynamike, je veľmi náročné. Aj preto potrebuje pomoc, potrebuje poradcu – odborníka, potrebuje podporný systém pre správnu voľbu profesie, práce a sebautváranie. Práca nie je len aktuálna, ale aj vysoko ľudsky, spoločensky a ekonomicky potrebná.

2. Posúdenie empirickej časti práce vrátane formulácie cieľov.

Ciele empirickej časti: Autor sa v empirickej časti rozhodol zistiť úroveň kariérového rozhodnutia, zistiť úroveň exekutívnych funkcií a zistiť vzťah medzi úrovňou kariérového rozhodnutia a úrovňou ich exekutívnych funkcií. Okrem toho akoby v ďalšej samostatnej štúdii skúmal názory odborných zamestnancov na kariérový vývin žiakov. Empirickej časti venuje autor približne 30 strán z rozsiahleho 200 stranového textu. Priestorová prevaha teoretického textu je dôkazom zložitosti skúmania faktorov kariérového vývinu žiakov. Pre výskum zvolil kvantitatívny dizajn prístupu riešenia hypotéz a odpovedí na výskumné otázky. Formuloval sedem hypotéz a 5 výskumných otázok. **Vzorku** tvorilo 660 žiakov základných a stredných škôl a v druhej štúdii 137 odborných zamestnancov (školský psychológ, výchovný poradca a poradenský psychológ). Výsledky prezentoval podľa nasledujúcich identifikačných znakov: a) pohlavia respondentov, b) druhu škôl - stredoškólači a žiaci základnej školy, c) žiaci so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ŠEP) a žiaci intaktní. **Metódy:** použil tri dotazníky a to dotazník na zisťovanie kariérového rozhodovania (CDS), dotazník sledujúci exekutívne funkcie (DEF) a Dotazník realizácie kariérového poradenstva v školách. Prvé dva dotazníky sú prevzaté zo zahraničia, tretí vytvoril autor. Dotazník CDS má 19 otázok, z nich autor použil najmä kategórie: úplne nerozhodnutí a mierne nerozhodnutí. Dotazník DEF má 33 položiek a sleduje jedenásť exekutívnych oblastí. Dotazník pre OZ má štyri otázky. Pre spracovanie dát použil deskriptívnu štatistiku, rátať normalitu rozloženia dát (Kolmogorov - Smirnov a dal ich do prílohy, čo nebýva častou skutočnosťou), použil Chí kvadrát test nezávislosti údajov, ďalej na významnosť rozdielov použil Studentov t-test pre nezávislé výbery a Pearsonov korelačný koeficient. Použité štatistické postupy zodpovedajú riešeniu odpovedí na výskumné otázky a hypotézy.

3. Analýza, rozsah a úroveň dosiahnutých výsledkov

Výsledky autor prezentuje v tabuľkách a grafoch a používa len deskripciu, prepis údajov z tabuliek a grafov. Interpretáciu sčasti presúva do záverečnej časti práce. Postupuje systematicky podľa odpovedí na hypotézy a výskumné otázky. Hypotéza prvá sa potvrdila - stredoškólači majú lepšiu, vyššiu úroveň kariérového rozhodovania ako žiaci základnej školy - to sa dalo očakávať. Druhá hypotéza sa tiež potvrdila, stredoškólači majú vyššiu úroveň exekutívnych funkcií ako žiaci základných škôl - aj tento výsledok sa dal očakávať

s vysokou pravdepodobnosťou - skôr zohráva úlohu mentálny vek ako fyzicky. V úrovni kariérového rozhodovania sa nelíšia chlapci od dievčat v spomínaných súboroch - tu sa hypotéza nepotvrdila, a podobne sa nelíšia v úrovni exekutívnych funkcií. Začlenení žiaci (ŠEP) majú nižšiu úroveň kariérového rozhodovania v porovnaní s intaktnými žiakmi. Žiakov so ŠEP bolo len 20. Ale v exekutívnych funkciách sa žiaci so ŠEP nelíšia od žiakov ostatných. A napokon - úroveň kariérového vývinu s úrovňou exekutívnych funkcií nekoreluje - dve oblasti exekutívnych funkcií korelujú ale negatívne s úrovňou kariérového vývinu (s. 170). Druhá línia výskumu sledovala vonkajšie faktory ovplyvňujúce kariérové rozhodovanie - formy poradenstva, metódy poradenstva a podobne a to podľa toho, či sa vyjadrili poradenský psychológovia, výchovní poradcovia alebo školskí psychológovia. Zistil, že najpoužívanejšou formou je individuálne poradenstvo u všetkých troch ale najviac u poradenských psychológov. Preferované prístupy - najčastejšie v akcentovaných štádiách vývinu, potom dlhodobé rozvíjajúce programy a exkurzie. Najpoužívanejšia je metóda rozhovoru, potom testov schopností a profesijných záujmov, pozorovanie, anamnéza... test EQ a len 12 aj exekutívne funkcie. Autor potvrdil zistenia iných výskumov a prieskumov (pozri periodikum Prevencia, kde sa systematicky už niekoľko rokov robia prehľady o činnosti CPPPaP).

Nasleduje analýza podľa škôl a to ako kariérového rozhodovania tak aj exekutívnych funkcií - sú medzi nimi významné rozdiely. Graf 11 = CDS a graf 12. V CDS vyšla významné len gymnázium A - ako najlepšia a v DEF. Zvyčajne ide o popis, deskripciu údajov bez pokusu o porovnávanie (komparatívna analýza), príčinnosť (Kauzálna analýza), resp. prognostickej analýzy. Napr. na str. 168 autor len konštatuje, že „najlepšie skóre v exekutívnych funkciách dosiahli žiaci ZŠ D a najslabšie skóre žiaci gymnázia A“ - tento neočakávaný výsledok stojí za úvahu aj hlbšiu analýzu - prečo je to tak? Asi silnou intervenujúcou premennou budú učitelia...

4. Výsledky habilitačnej práce a jej prínosy pre vedu a prax

Výsledky sme popísali vyššie – autor neprezentuje nové, originálne zistenia, potvrdzuje predpokladané a zistené fakty z iných výskumov. Aj to má svoju signifikantnosť, ale vzhľadom napr. na prácu Š.. Vendela a M. Brunckovej (2014) mohol sa scientometricky obohatiť prístup spomínaných autorov ku kariérovému vývinu a to využitím hybridnej verzie dotazníka CDDQ. Pre prax je významné poznanie autora habilitačnej práce, že je potrebné prepracovať celý systém poradenstva v školách a najmä systém kariérového poradenstva vzhľadom aj na požiadavky Európskej únie. V práci nachádzame návrhy na zlepšenie práce výchovných poradcov, školských psychológov, poradenských psychológov a v náznakoch aj inkluzívnych tímov na školách.

5. Formálna úroveň práce

Formálna úroveň práce je na požadovanej úrovni.

6. Vyjadrenie oponenta k overeniu miery originality habilitačnej práce

Ukazovateľ miery originality vo vzťahu k prebraným textom je akceptabilný = 17,61 %

7. Pripomienky a otázky k obhajobe odpovedal autor

1. Nezohráva významnejšiu rolu úroveň kognitívnych schopností pri kariérovom rozhodovaní ako exekutívne funkcie?

2. podľa nášho názoru exekutívne funkcie sú subsystémom autoregulačných stratégií, podobne ako metakognícia - aký je názor autora ?
3. z ktorej definície kariérového vývinu autor vychádza ?
4. V dotazníkoch CDS a DEF - chýbajú údaje o validite a transferabilite
5. Úroveň exekutívnych funkcií je priemerná a kariérového rozhodovania podpriemerná - vzhľadom na aký priemer ? (s. 194). Keď autor porovnáva, tak používa normy jeho, alebo americké ?
6. Dotazník exekutívnych funkcií nie je v prílohe - nedá sa posúdiť
7. ŠEP žiakov bolo málo N=20, malo to význam porovnávať ?
8. V dotazníku pre OZ chýba otázka na osobnosť
9. Prečo autor nepoužil Vendelov dotazník ? Necituje J. Ihnacíka, J. Danku... akoby na Slovensku neboli pokusy zlepšiť kariérové poradenstvo
10. V hypotéze 5 chýba smer predpokladu

8. Záverečné hodnotenie habilitačnej práce

Pozitívne hodnotím najmä teoretickú časť práce, kde autor preukázal odborný prehľad v riešenej problematike, poukázal aj na nedostatky súčasného stavu kariérneho poradenstva na Slovensku a konštatoval relatívne priemernú úroveň exekutívnych funkcií sledovaných žiakov. Vo výskume potvrdil niektoré známe konštatovania, ale jeho konštatovanie o nie dobrej úrovne kariérového rozhodovania a jeho podpory z poradenského priestoru sú závažnými konštatovaniami a zisteniami. Pripomienky majú za cieľ zlepšiť postup habilitanta v ďalšej práci a pripomienky od šiesteho bodu sú skôr formálneho charakteru.

Odporúčam habilitačnú prácu k obhajobe.

Bratislava, 7. 9. 2020

Dr. h. c. prof. PhDr. Miron Zelina, DrSc.